

DOI: 10.15276/EJ.02.2025.11
DOI: 10.5281/zenodo.15758358
UDC: 330.322, 338.24, 355.1
JEL: L26, O18

ЕКОНОМІЧНА АДАПТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ЧЕРЕЗ ПІДПРИЄМНИЦТВО: СТРАТЕГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

ECONOMIC ADAPTATION OF VETERANS THROUGH ENTREPRENEURSHIP: A STRATEGIC PERSPECTIVE ON THE DEVELOPMENT OF THE ODESA REGION

Dmytro O. Pulcha
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5698-8498
Email: dima.pulcha@gmail.com

Received 04.05.2025

Пульча Д.О. Економічна адаптація ветеранів через підприємництво: стратегічна перспектива розвитку Одеського регіону. Оглядова стаття.

У статті розглянуто підприємницьку діяльність як ключовий інструмент економічної адаптації ветеранів російсько-української війни в умовах післявоєнного відновлення Одеського регіону. Обґрунтовано важливість підтримки ветеранських ініціатив для досягнення стійкого соціально-економічного розвитку. Здійснено комплексний аналіз чинних державних, регіональних і громадських програм, спрямованих на створення умов для самозайнятості ветеранів, розвитку малого бізнесу та залучення інвестицій. Особлива увага приділена формуванню стратегічних підходів до активізації інвестиційної діяльності у сфері ветеранського підприємництва. Визначено ключові переваги та бар'єри реалізації ветеранських проєктів, запропоновано практичні рекомендації щодо їх інтеграції в економіку регіону. Підприємництво розглядається як ефективний механізм не лише фінансової стабілізації, а й соціальної реінтеграції учасників бойових дій, що сприяє зміцненню громадянського суспільства та регіональної безпеки.

Ключові слова: економічна адаптація, підприємництво, ветерани, стратегічне управління, інвестиції, Одеський регіон

Pulcha D.O. Economic Adaptation of Veterans through Entrepreneurship: A Strategic Perspective on the Development of the Odesa Region. Review article.

The article examines entrepreneurship as a key tool for the economic adaptation of veterans of the Russo-Ukrainian war in the context of post-war recovery in the Odesa region. It substantiates the importance of supporting veteran initiatives to achieve sustainable socio-economic development. A comprehensive analysis of existing national, regional, and community programs aimed at creating conditions for veteran self-employment, small business development, and investment attraction is conducted. Special attention is given to the formation of strategic approaches to activating investment activities in the field of veteran entrepreneurship. The key advantages and barriers to the implementation of veteran projects are identified, and practical recommendations for their integration into the regional economy are proposed. Entrepreneurship is considered an effective mechanism not only for financial stabilization but also for the social reintegration of combatants, contributing to the strengthening of civil society and regional security.

Keywords: small and medium-sized businesses, investment potential, development barriers, support strategies, economic development

Післявоєнна економічна адаптація ветеранів є одним із ключових викликів сучасного українського суспільства. Військовослужбовці, які повертаються до мирного життя, стикаються з необхідністю інтеграції у цивільне середовище, пошуку фінансової стабільності та реалізації власного потенціалу. Одним із найбільш ефективних механізмів соціальної та економічної адаптації є підприємництво, яке надає ветеранам можливість будувати власний бізнес, розвивати лідерські навички та забезпечувати себе та свої родини.

Одеський регіон, з його розвинутою інфраструктурою, вигідним географічним положенням та доступом до міжнародних торговельних маршрутів, є перспективним середовищем для ветеранського бізнесу. Завдяки активній державній підтримці, міжнародним ініціативам та внутрішнім інвестиціям ветерани можуть успішно розвивати підприємницьку діяльність у таких сферах, як аграрний сектор, інформаційні технології, логістика та сфера послуг.

У цьому дослідженні розглянемо основні напрями ветеранського підприємництва в Одеському регіоні, їхні переваги та виклики, а також стратегічні підходи до підтримки ветеранських ініціатив. Зроблено акцент на інституційних механізмах стимулювання бізнесу, моделі кооперації ветеранів та інвестиційні можливості, що сприяють економічному зростанню регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Останні дослідження з питань економічної адаптації ветеранів через підприємництво висвітлюють важливість соціального підприємництва, фінансової підтримки та стратегічних механізмів інтеграції ветеранів у бізнес-середовище. Висвітлення цієї тематики здійснюється такими авторами, як Балан О.С., Морріс К., Шепель М.Є., Балан А.А. [1], Остриянин С.О., Кравченко О., Швець В. [2], Кириллова Ю., Знов'як В., Казанська А. [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Економічна адаптація ветеранів через підприємництво в Одеському регіоні стикається з низкою невирішених проблем, які потребують стратегічного підходу. Однією з ключових є недостатня інтеграція ветеранських бізнес-ініціатив у регіональні економічні програми, що обмежує їхню стійкість та конкурентоспроможність. Доступ до фінансових ресурсів також залишається проблемним, оскільки існуючі механізми кредитування та грантової підтримки не завжди відповідають потребам малих ветеранських підприємств. Окрім цього, відсутність спеціалізованих освітніх програм значно ускладнює підготовку ветеранів до ведення бізнесу, знижуючи ефективність їхніх підприємницьких ініціатив. Важливим аспектом є також низька поінформованість потенційних інвесторів про ветеранські проекти, що впливає на рівень фінансування та партнерських ініціатив. Соціальні стереотипи та недостатня підтримка ветеранського підприємництва з боку держави стримують розвиток нових бізнесів. Додатково, бракує ефективних маркетингових стратегій, які б сприяли популяризації ветеранських підприємств та їх інтеграції у регіональні торговельні мережі. Використання міжнародного досвіду у сфері адаптації ветеранів через бізнес залишається фрагментарним, а механізми співпраці з міжнародними фондами потребують удосконалення. Всі ці аспекти вимагають розробки комплексної стратегії підтримки ветеранських підприємств, що сприятиме не лише їх економічній адаптації, але й загальному розвитку регіону.

Метою статті є аналіз стратегічних підходів до економічної адаптації ветеранів через підприємництво в Одеському регіоні. У дослідженні визначаються основні чинники, що впливають на залучення ветеранів до бізнес-діяльності, зокрема фінансові, соціальні та організаційні аспекти. Окрему увагу приділено інтеграції ветеранських підприємств у регіональну економічну систему, а також механізмам підтримки та стимулювання розвитку їхньої діяльності. Стаття спрямована на систематизацію наукових і практичних підходів до створення ефективної моделі економічної адаптації, що враховує міжнародний досвід і локальні особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження

Економічна адаптація визначається як процес інтеграції особи в економічну систему через залучення до продуктивної діяльності, забезпечення стабільного доходу та створення соціально-економічної безпеки. Підприємництво виступає дієвим інструментом адаптації, оскільки сприяє самозайнятості, розвитку ініціативності та фінансової самостійності.

У зарубіжній практиці, зокрема в Ізраїлі та США, існують окремі моделі підтримки ветеранів через бізнес-освіту, пільгове кредитування та податкові стимули, які можуть бути адаптовані в українських умовах (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльний аналіз моделей підтримки ветеранського підприємництва

Країна	Форма підтримки	Організації-реалізатори
Ізраїль	Бізнес-інкубатори, податкові пільги, пріоритетне замовлення держави	Міністерство оборони, урядові фонди, громадські організації
США	Програма SBA, пільгові кредити, бізнес-курси для ветеранів	Small Business Administration (SBA), Veteran Business Outreach Centers
Україна	Гранти, навчання, регіональні програми підтримки (наприклад, «СТВОРЕНО ЗАХИСНИКАМИ»)	Мінветеранів, місцеві адміністрації, Ощадбанк

Джерело: складено автором за матеріалами [4-6]

Рисунок 1. Ключові механізми економічної адаптації ветеранів через підприємництво

Джерело: складено автором за матеріалами [5]

У процесі дослідження було виокремлено основні механізми, через які підприємницька діяльність сприяє економічній адаптації ветеранів російсько-української війни. До таких механізмів належать не лише забезпечення доходу, але й формування фінансової самостійності, розвиток соціальної активності, професійне зростання та створення нових робочих місць. Підприємництво також сприяє відновленню психологічного стану ветеранів, зміцненню соціальних зв'язків і зменшенню рівня маргіналізації. Активна участь у бізнесі дозволяє ветеранам переосмислити свою роль у суспільстві, інтегруватися в економічне життя регіону та стати агентами позитивних змін. На рисунку 1 відображено оцінку ефективності цих механізмів з точки зору їхнього впливу на процес адаптації ветеранів у післявоєнному суспільстві.

Як показано з рисунку 1, найвищу ефективність демонструє самозайнятість як ключовий інструмент економічної стабілізації та самореалізації ветеранів. Високі показники також характерні для фінансової стабільності та соціальної реінтеграції. Натомість інноваційний розвиток поки що залишається недостатньо реалізованим напрямом, що вказує на потребу в додатковій освітній і консультативній підтримці. Отримані результати підтверджують необхідність комплексного підходу до формування стратегій підтримки ветеранського підприємництва.

Одеський регіон володіє значними перевагами для розвитку підприємництва, особливо для ветеранів, які прагнуть інтегруватися в економічне життя після завершення військової служби. Вигідне географічне положення, розвинена інфраструктура та доступ до міжнародних торговельних маршрутів створюють сприятливі умови для малого і середнього бізнесу. Особливо перспективними є такі галузі, як аграрний сектор, ІТ, логістика та сфера послуг (табл. 2-5).

Аграрний сектор відіграє ключову роль у структурі економіки Одеського регіону, завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності родючих ґрунтів та доступу до міжнародних логістичних маршрутів. Це створює передумови для розвитку підприємницької діяльності серед ветеранів, які прагнуть інтегруватися в економічне життя після завершення військової служби.

Землеробство та фермерство є традиційно сильними галузями в регіоні, що мають високий потенціал для реалізації ветеранських бізнес-проектів. Важливу роль у цьому процесі відіграє підтримка держави, регіональні ініціативи та міжнародні програми, спрямовані на надання фінансової, освітньої та консультативної допомоги ветеранам.

Одеський регіон має розвинену логістичну інфраструктуру, включаючи морські порти, залізничне та автомобільне сполучення, що робить аграрний бізнес особливо перспективним. Експорт продукції стає доступним та конкурентоспроможним на міжнародному ринку. Крім того, зростаючий попит на органічну та екологічно чисту продукцію відкриває нові можливості для підприємців, які бажають працювати у сфері аграрного бізнесу [7].

Однак, попри численні переваги, ветерани, які бажають розпочати власну справу в аграрному секторі, можуть зітхнути з низкою викликів. Серед них – висока конкуренція на ринку, потреба у модернізації технологічних процесів, а також складнощі з доступом до фінансування.

Таблиця 2. Аграрний сектор

Параметр	Опис
Основні напрями	Вирощування зернових, овочів, фруктів, фермерське господарство
Переваги	Родючі ґрунти, сприятливий клімат, наявність портової логістики для експорту
Виклики	Висока конкуренція, необхідність технологічного оновлення та доступу до фінансування

Джерело: складено автором за матеріалами [8]

Отже, аграрний сектор має значний потенціал для економічної адаптації ветеранів, надаючи можливості для розвитку малого та середнього бізнесу. Для успішної реалізації ветеранських підприємницьких ініціатив необхідні комплексні заходи підтримки, зокрема:

- освітні програми з підготовки підприємців у сфері агробізнесу;
- фінансові механізми для доступного кредитування та грантової підтримки;
- інноваційні технології, які сприятимуть підвищенню ефективності виробничих процесів;
- розвиток кооперації, що дозволить ветеранам об'єднувати ресурси та мінімізувати витрати.

Далі розглянемо ІТ-сектор, який є одним із найбільш перспективних напрямків економічного розвитку в Одеському регіоні, особливо для ветеранів, які шукають нові можливості для професійної реалізації. З огляду на глобальну цифровізацію та зростання попиту на технологічні рішення, ветерани можуть знайти в цій сфері стабільний дохід, гнучкі умови праці та перспективи міжнародного співробітництва.

Особливістю ІТ-галузі є те, що вона не потребує значних стартових інвестицій для входу на ринок. Володіння необхідними технічними навичками, аналітичним мисленням та здатністю швидко адаптуватися до змін дозволяє ветеранам ефективно інтегруватися в цю сферу. Крім того, дистанційний формат роботи відкриває можливості для зайнятості ветеранів, незалежно від їхнього місця проживання чи фізичних обмежень [9].

Одеський регіон має добре розвинену ІТ-інфраструктуру, включаючи технопарки, стартап-інкубатори та навчальні програми для розвитку цифрових навичок. Крім того, наявність вищих навчальних закладів,

які готують спеціалістів у сфері інформаційних технологій, сприяє формуванню професійного середовища та створенню можливостей для працевлаштування. Ветерани можуть обрати один із ключових напрямків у сфері IT-підприємництва (рис. 2).

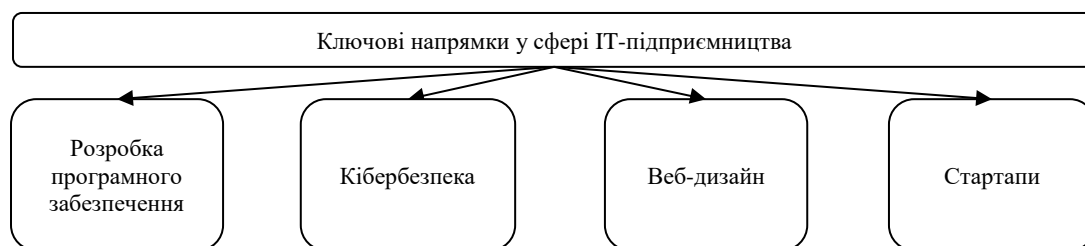

Рисунок 2. Ключові напрямки у сфері IT-підприємництва
Джерело: власна розробка автора

Попри значні можливості, ветерани можуть зіткнутися з низкою викликів у сфері IT, серед яких – висока конкуренція на глобальному рівні, необхідність постійного оновлення знань та отримання сертифікації.

Таблиця 3. IT-сектор

Параметр	Опис
Основні напрями	Розробка програмного забезпечення, кібербезпека, веб-дизайн, стартапи
Переваги	Зростаючий попит на IT-послуги, можливості дистанційної роботи
Виклики	Конкуренція на глобальному рівні, потреба в навчанні та сертифікації

Джерело: складено автором за матеріалами [9]

Отже, можна зробити висновок, що розвиток ветеранського підприємництва в IT-секторі є стратегічно важливим для економічної стабільності Одеського регіону.

Для успішного старту у цій галузі ветеранам рекомендується:

- Проходити онлайн-курси та отримувати міжнародні сертифікації (Cisco, Microsoft, Google);
- Вступати до технопарків та стартап-інкубаторів для пошуку інвесторів і партнерів;
- Використовувати фриланс-платформи, щоб поступово розширювати клієнтську базу;
- Підтримувати мережеву взаємодію з іншими ветеранами та IT-спільнотами.

Одеський регіон є одним із ключових логістичних центрів України завдяки вигідному географічному розташуванню, розвиненій транспортній інфраструктурі та наявності морських портів. Логістика відіграє важливу роль у забезпеченні міжнародної торгівлі, ефективного постачання товарів та функціонування промислових підприємств.

Особливе значення цей сектор має для ветеранів, які прагнуть започаткувати власний бізнес або інтегруватися в економічну діяльність після військової служби. Логістичний бізнес пропонує різноманітні можливості – від управління складськими господарствами до організації міжнародних перевезень. Це дозволяє ветеранам реалізувати свої навички стратегічного планування, управління ресурсами та роботи в екстремальних умовах. Пропонуємо розглянути основні фактори, що сприяють розвитку логістики в Одеському регіоні (рис. 3).

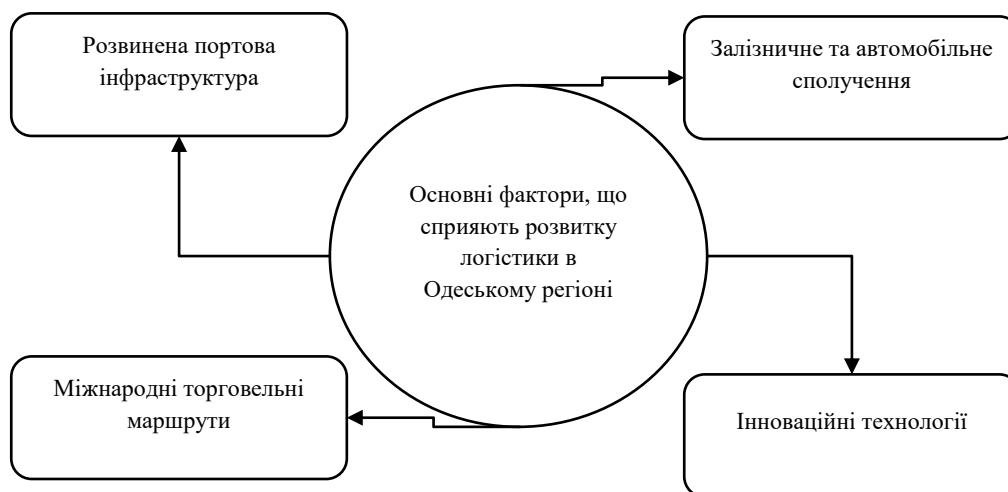

Рисунок 3. Основні фактори, що сприяють розвитку логістики в Одеському регіоні
Джерело: складено автором за матеріалами [5, 6]

Отже, як можемо побачити із рисунка вище, що до основних факторів, що сприяють розвитку логістики в Одеському регіоні відноситься: розвинена інфраструктура, міжнародні торговельні маршрути, залізничне та автомобільне сполучення та інноваційні технології.

Таблиця 4. Логістика

Параметр	Опис
Основні напрями	Перевезення вантажів, складське господарство, міжнародна торгівля
Переваги	Вигідне географічне положення, розвинені порти, транспортні мережі
Виклики	Регуляторні вимоги, необхідність стабільності ланцюгів постачання

Джерело: складено автором за матеріалами [9]

Отже, розвиток логістичного сектору в Одеському регіоні є стратегічно важливим для економічної стабільності країни. Ветерани можуть успішно реалізувати себе у логістичному бізнесі, використовуючи свої навички управління, аналітики та організації процесів.

Наступним кроком, розглянемо сферу послуг. Сфера послуг є однією з найбільш перспективних галузей для розвитку ветеранських ініціатив в Одеському регіоні. Завдяки розвиненій туристичній інфраструктурі, великій кількості відвідувачів та зростаючому попиту на якісне обслуговування, ветерани можуть успішно реалізувати себе у бізнесі, пов'язаному з гостинністю, ресторанною справою, туристичними послугами та консалтингом.

Одеська область традиційно приваблює туристів завдяки багатій історії, культурній спадщині та морському узбережжю. Щороку регіон відвідують тисячі гостей, що створює сприятливі умови для розвитку підприємництва у сфері послуг. Ветерани можуть знайти себе у різних напрямках (рис. 4).

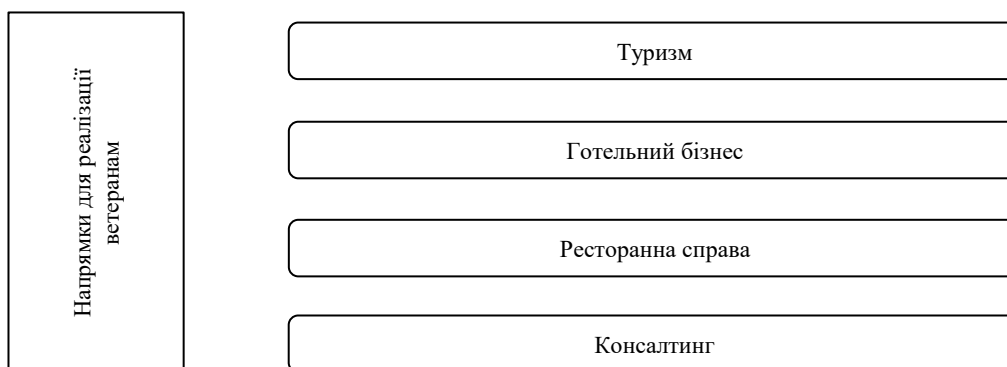

Рисунок 4. Напрямки для реалізації ветеранам

Джерело: власна розробка автора

Попри значні переваги, бізнес у сфері послуг має певні виклики. Насамперед це сезонність, оскільки у літній період туристичний потік значно вищий, а взимку зменшується. Крім того, високі стандарти обслуговування потребують відповідного навчання персоналу, впровадження сучасних технологій та підтримки конкурентоспроможності.

Таблиця 5. Сфера послуг

Параметр	Опис
Основні напрями	Туризм, готельний бізнес, ресторани, консалтинг
Переваги	Великий потік туристів, високий попит на якісне обслуговування
Виклики	Сезонність, потреба у високих стандартах сервісу

Джерело: складено автором за матеріалами [10]

Отже, сфера послуг відкриває широкі можливості для ветеранів, які хочуть розпочати власний бізнес та зробити внесок у розвиток регіональної економіки. Для успішної реалізації ветеранських проєктів необхідні:

- професійна підготовка – навчання основам бізнесу, менеджменту та маркетингу;
- розвиток бренду – створення унікального продукту або послуги, що приверне увагу клієнтів;
- інвестиції в якість – впровадження сучасних стандартів обслуговування та технологій;
- державна підтримка – гранти та субсидії для ветеранських ініціатив.

Підтримка ветеранських підприємницьких ініціатив є важливим аспектом економічного розвитку регіону. За умови ефективного залучення інвестицій та розробки державних програм підтримки, ветерани можуть успішно реалізувати бізнес-проєкти, що не лише сприятиме їхній соціальній адаптації, а й зміцненню економіки Одещини.

Ветеранське підприємництво є важливим елементом соціальної та економічної адаптації учасників бойових дій. Започаткування власної справи дозволяє ветеранам не лише отримати фінансову стабільність, а й реалізувати свій потенціал у мирному житті, використовуючи лідерські якості, стратегічне мислення та організаційні навички.

Державні, регіональні та громадські ініціативи активно сприяють розвитку ветеранського бізнесу, забезпечуючи фінансову підтримку, навчальні програми та консультації. Завдяки цим заходам ветерани отримують можливість створювати власні підприємства, розвивати кооперативи та брати участь у грантових програмах. Нижче проаналізуємо ключові програми, спрямовані на підтримку ветеранського підприємництва (табл. 6).

Таблиця 6. Програми підтримки ветеранів у сфері підприємництва

Назва програми/ініціативи	Форма підтримки
«СТВОРЕНО ЗАХИСНИКАМИ»	Промоція ветеранських товарів
Гранти на бізнес	Фінансування до 1 млн грн
Ветеранські кооперативи	Об'єднання у спільні бізнес-структури
«Хаб Ветеран»	Комплексна підтримка, навчання, консультації
Програма «Бізнес 4.5.0.»	Кредитування, юридична підтримка
Освітній хаб для ветеранів та ВПО «Безмежні можливості»	Лекції, тренінги, воркшопи, обговорення проблемних питань

Джерело: складено автором за матеріалами [11-15]

Отже, можна дійти висновку, що державні та громадські ініціативи значно підсилюють економічну адаптацію ветеранів через підприємництво. Завдяки фінансовій підтримці та освітнім програмам вони можуть розпочати власну справу, розширити підприємницькі можливості та інтегруватися у бізнес-середовище.

Ключові програми, такі як «СТВОРЕНО ЗАХИСНИКАМИ», Освітній хаб для ветеранів та ВПО «Безмежні можливості», грантові ініціативи, ветеранські кооперативи та бізнес-інкубатори, забезпечують фінансову та консультаційну підтримку, допомагаючи ветеранам ефективно інтегруватися у підприємницьке середовище. Важливою складовою цих програм є доступ до навчання, що сприяє формуванню нових навичок, необхідних для розвитку конкурентоспроможного бізнесу.

Попри значні перспективи, ветеранське підприємництво стикається із низкою викликів, серед яких – бюрократичні складнощі, обмежений доступ до стартового капіталу та необхідність адаптації бізнес-стратегії до ринкових умов. Однак завдяки системному підходу до підтримки ветеранів ці проблеми можуть бути мінімізовані, що дозволить створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу.

Ветеранське підприємництво має потужний потенціал для економічного зростання регіону, формування нових робочих місць та зміцнення соціальної стабільності. За умов належної підтримки ці ініціативи не лише сприятимуть економічному розвитку, а й забезпечать ветеранам можливість самореалізації, повернення до активного життя та створення бізнесів, що стануть невід'ємною частиною регіональної економіки.

Таблиця 7. SWOT-аналіз ветеранського підприємництва в Одеському регіоні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Висока мотивація ветеранів	Брак бізнес-досвіду
Державна підтримка	Обмежене фінансування
Соціальна довіра	Бюрократичні труднощі
Можливості	Загрози
Пільгові програми, інвестори	Економічна нестабільність
Розвиток кооперативів	Ризик маргіналізації ініціатив

Джерело: власна розробка автора

Розвиток ветеранського підприємництва є важливим аспектом економічної адаптації військовослужбовців, які повертаються до мирного життя. Успішна інтеграція ветеранів у бізнес-середовище не лише сприяє їхній фінансовій незалежності, а й зміцнює економіку регіону. Враховуючи соціальні, фінансові та політичні фактори, SWOT-аналіз дозволяє оцінити основні переваги, слабкі сторони, можливості та загрози ветеранських ініціатив в Одеському регіоні (табл. 7).

Висновки

Отже, як можна побачити, ветеранське підприємництво має великий потенціал для розвитку, особливо в контексті підтримки державних та приватних ініціатив. Висока мотивація ветеранів, їхній професійний досвід та здатність до стратегічного мислення сприяють створенню успішних бізнес-проектів. Однак, недостатня бізнес-підготовка та обмежене фінансування можуть уповільнювати процеси розвитку.

Abstract

The economic adaptation of veterans through entrepreneurship presents a strategic opportunity for regional development, particularly in the Odesa region. As veterans transition to civilian life, entrepreneurship serves as a key mechanism for financial independence, social reintegration, and long-term sustainability. This paper examines the economic potential of veteran-led businesses and the role of public and private sector support in fostering their success.

The study highlights the advantages of the Odesa region, including its well-developed infrastructure, strategic geographic location, and access to international trade routes. The most promising sectors for veteran entrepreneurship – agriculture, information technology, logistics, and services – are explored in detail, emphasizing their potential for investment and growth. Additionally, an analysis of state and local initiatives supporting veteran business ventures is presented, focusing on financial aid, mentorship programs, and cooperative models.

Despite the numerous opportunities, veteran entrepreneurs face challenges such as bureaucratic barriers, limited access to funding, and market competition. Addressing these obstacles requires a structured policy approach, enhanced educational programs, and targeted investment strategies to maximize the impact of veteran entrepreneurship on regional economic stability.

By leveraging veterans' leadership skills, discipline, and adaptability, entrepreneurship not only facilitates their successful transition but also contributes to strengthening the socio-economic fabric of the Odesa region. This research underscores the importance of integrated support mechanisms and strategic partnerships in ensuring the sustainability and scalability of veteran-led enterprises.

Список літератури:

1. Balan O., Morris C., Shepel M., Balan A., Savchenko D., Samarchenko D. (2023). Digitisation Tools as a Means of Increasing the Accessibility Level to Veterans' Quality Education and Successful Adaptation: Analytical research. OdesaPortsmouth: Odesa Polytechnic; University of Portsmouth, 54p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.economics.net.ua/files/analytics/UUT6_Veterans_Analytics_E.pdf.
2. Кравченко О., Швець В., Мельник Л. (2024). Роль ветеранських організацій у реінтеграції та психологічній реабілітації ветеранів з інвалідністю в умовах війни та післявоєнного періоду. Психологічний журнал, 11, 37-44. DOI: 10.31499/2617-2100.11.2023.298401.
3. Кириллова Ю., Знов'як В., Казанська А. (2023). Потреби ветеранів у 2023 році: онлайн-звіт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://veteranfund.com.ua>.
4. Корінець Р., Протченко О. Ветеранське підприємництво: проблеми та можливі рішення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/edor/dodatok_veteranske_pidpriemnictvo.pdf.
5. Міністерство у справах ветеранів України. (n.d.). Стратегія розвитку ветеранського підприємництва. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.agroone.info/agronews/veteranske-pidpriemnictvo-problemi-ta-mozhlivi-rishennja/>.
6. AgroONE. (n.d.). Дослідження про проблеми та можливі рішення ветеранського бізнесу в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rda-m-p.gov.ua/novini/veteranske-pidpriemnictvo-problemi-ta-mozhlivi-rishennya>.
7. Міністерство інфраструктури України. (2023). Розвиток логістичної інфраструктури Одеського регіону: аналітичний звіт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/>.
8. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO). (2023). Аграрний сектор України: виклики та можливості. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://fao.org>.
9. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2024). IT industry development and opportunities for veterans. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://digital.gov.ua>.
10. Міністерство економіки України. (2023). Аналіз готельно-ресторанного бізнесу та консалтингових послуг в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://me.gov.ua>.
11. Міністерство у справах ветеранів України. (2024). Програма «СТВОРЕНО ЗАХИСНИКАМИ»: підтримка ветеранських бізнесів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mva.gov.ua>.
12. Український фонд ветеранів. (2024). Грантові програми підтримки бізнесу ветеранів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://veteranfund.com.ua>.
13. Хаб Ветеран. (2024). Навчальні програми та консультації для ветеранів-підприємців. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vethub.com.ua>.
14. Освітній хаб «Безмежні можливості». (2024). Навчальні заходи для ветеранів та ВПО. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://op.edu.ua/ru/international/projects/vet-hub>.

15. Бізнес 4.5.0. (2024). Кредитування та юридична підтримка ветеранських ініціатив. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.osadbank.ua/news/osadbank-vidav-persij-kredit-veteranu-za-programou-biznes-450>.

References:

1. Balan, O., Morris, C., Shepel, M., Balan, A., Savchenko, D., & Samarchenko, D. (2023). Digitisation tools as a means of increasing the accessibility level to veterans' quality education and successful adaptation: Analytical research. OdesaPortsmouth: Odesa Polytechnic; University of Portsmouth. Retrieved from: https://www.economics.net.ua/files/analytics/UUT6_Veterans_Analytics_E.pdf [in Ukrainian].
2. Kravchenko, O., Shvets, V., & Melnyk, L. (2024). The role of veteran organizations in reintegration and psychological rehabilitation of veterans with disabilities in the conditions of war and post-war times. *Psykhoholichnyi zhurnal*, 11, 37-44. DOI: 10.31499/2617-2100.11.2023.298401 [in Ukrainian].
3. Kirillova, Y., Znoviak, V., & Kazanska, A. (2023). Needs of veterans in 2023: Online report. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua> [in Ukrainian].
4. Korinets, R., & Protchenko, O. (n.d.). Veteran entrepreneurship: Problems and possible solutions. Retrieved from: https://zp.gov.ua/upload/editor/dodatok_veteranske_pidpriemnictvo.pdf [in Ukrainian].
5. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (n.d.). Strategy for the development of veteran entrepreneurship. Retrieved from: <https://www.agroone.info/agronews/veteranske-pidpriemnictvo-problemi-ta-mozhlivirishennja/> [in Ukrainian].
6. AgroONE. (n.d.). Research on the problems and possible solutions of veteran businesses in Ukraine. Retrieved from: <https://rda-m-p.gov.ua/novini/veteranske-pidpriemnictvo-problemi-ta-mozhlivirishennya> [in Ukrainian].
7. Ministry of Infrastructure of Ukraine. (2023). Development of logistics infrastructure in the Odesa region: Analytical report. Retrieved from: <https://mtu.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2023). Agricultural sector of Ukraine: Challenges and opportunities. Retrieved from: <https://fao.org> [in Ukrainian].
9. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2024). IT industry development and opportunities for veterans. Retrieved from: <https://digital.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Ministry of Economy of Ukraine. (2023). Analysis of hotel-restaurant business and consulting services in Ukraine. Retrieved from: <https://me.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (2024). Program Created by Defenders: Support for veteran businesses. Retrieved from: <https://mva.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Ukrainian Veteran Fund. (2024). Grant programs for veteran business support. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua> [in Ukrainian].
13. Veteran Hub. (2024). Educational programs and consultations for veteran entrepreneurs. Retrieved from: <https://vethub.com.ua> [in Ukrainian].
14. Educational Hub Unlimited Possibilities. (2024). Educational initiatives for veterans and internally displaced persons. Retrieved from: <https://op.edu.ua/ru/international/projects/vet-hub> [in Ukrainian].
15. Business 4.5.0. (2024). Loans and legal support for veteran initiatives. Retrieved from: <https://www.osadbank.ua/news/osadbank-vidav-persij-kredit-veteranu-za-programou-biznes-450> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Пульча Д.О. Економічна адаптація ветеранів через підприємництво: стратегічна перспектива розвитку Одеського регіону / Д.О. Пульча // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2025. – № 2(32). – С. 98-105. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2025/No2/98.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2025.11. DOI: 10.5281/zenodo.15758358.

Reference a Journal Article:

Pulcha D.O. Economic Adaptation of Veterans through Entrepreneurship: A Strategic Perspective on the Development of the Odesa Region / D.O. Pulcha // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2025. – № 2(32). – P. 98-105. – Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2025/No2/98.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2025.11. DOI: 10.5281/zenodo.15758358.

